

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою
«Облік, аудит і податковий консалтинг»

на тему: **«Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості:
теоретико-методичні засади та діюча практика
(на прикладі ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»)»**

Виконавець:

студентка ІV курсу ФМОІТ

Євченко Аліна Володимирівна _____

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент

Семенова Катерина Данилівна _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із ключових аспектів управління підприємства є забезпечення його фінансової стійкості, яка безпосередньо залежить від обсягу коштів, заморожених у дебіторській заборгованості, а також суми належних платежів. Підприємства та організації не можуть відмовитися від надання комерційного кредиту своїм покупцям, щоб зберегти обсяги продажів. У той же час вони не можуть відмовитися від запозичень для здійснення діяльності.

Дебіторська заборгованість здійснює значний вплив на всі сторони фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, починаючи з формування грошового потоку, рівня його прибутковості, фінансового стану в цілому.

Збільшення частки дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотних активів підприємства призводить до необхідності залучення додаткових грошових коштів для здійснення поточної діяльності, збільшуючи залежність від позикових джерел фінансування. Саме тому на кожному підприємстві приділяється значна увага управлінню дебіторською заборгованістю, основними складовими якого є її контроль та аналіз. А правильне здійснення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості є важливим підґрунтям, на яке спираються менеджери під час розробки та прийняття ефективних управлінських рішень.

Дебіторська заборгованість є важливим елементом бухгалтерського балансу підприємства, яка виникає через розбіжність у часі появи зобов'язань та їхнього погашення. Розмір цієї заборгованості та її оборотність мають великий вплив на фінансовий стан організації. Основним джерелом оплати зобов'язань підприємства є дохід від реалізації, тому важливо для підприємства використовувати ефективні методи управління дебіторською заборгованістю, щоб забезпечити вчасну оплату всіх видів зобов'язань.

Усе це підкреслює актуальність теми дослідження.

Меті і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних, методичних та практичних питань обліку, контролю та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства, розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено такі основні **завдання**:

- розкрити сутність дебіторської і кредиторської заборгованості, окреслити їх вплив на результати діяльності підприємства;
- дослідити теоретичні питання обліку дебіторської і кредиторської заборгованості;
- здійснити порівняльний аналіз обліку дебіторської і кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами;
- надати загальну характеристику підприємства ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»;
- здійснити оцінку системи внутрішнього контролю на підприємстві;
- провести аналіз основних показників діяльності досліджуваного підприємства;
- дослідити ефективність використання дебіторської і кредиторської заборгованості на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»;

– сформулювати основні напрями вдосконалення обліку та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси обліку, контролю та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Для здійснення дослідження використовувалися такі **методи**: методи спостереження (під час збору первинних даних щодо організації обліку та контролю на підприємстві); загальнонаукові методи (дослідження теоретичних джерел і документації з питань здійснення обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві), методи аналізу і синтезу (обробка та аналіз первинних даних), статистичні методи (аналізу динаміки, структури, порівняння), графічні та табличні (для представлення класифікацій, бухгалтерського обліку та контролю дебіторської заборгованості, під час аналізу показників діяльності підприємства).

Інформаційною базою дослідження виступили наукові публікації вітчизняних та закордонних вчених-економістів з даної проблематики, нормативно-законодавчі акти України, національні та міжнародні стандарти обліку та звітності; матеріали наукових конференцій і досліджень, первинні дані та дані звітності підприємства ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД», офіційні статистичні дані.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування) та 5-ти додатків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки. Основний зміст викладено на 68 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 12 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези: Євченко А. В. Вплив дебіторської заборгованості на результати діяльності підприємства. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах військового стану*. Матеріали студентської конференції (10-12 квітня 2024 р.). Одеса: ОНЕУ, 2024.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості» проведено критичний аналіз підходів сучасних науковців до визначення поняття «дебіторська заборгованість», досліджено її види та вплив на результати діяльності підприємства, розглянуто класифікації дебіторської заборгованості за низкою критеріїв, що є основою її обліку; проведено порівняльну характеристику обліку дебіторської заборгованості згідно національних та міжнародних стандартів: встановлено, що між ними є спільні риси, однак існують і відмінності; доведено, що для їх узгодження необхідно вдосконалити національну систему обліку дебіторської заборгованості, враховуючи міжнародний досвід.

У другому розділі «Практичні питання обліку та контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» надано організаційну характеристику досліджуваного підприємства, розглянуто основні види діяльності,

наведено функціонально-організаційну структуру підприємства, охарактеризовано основні питання облікової політики в частині обліку дебіторської заборгованості. Запропоновано напрями вдосконалення діючої системи обліку дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві. Розглянуто основні питання організації та проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості, що застосовуються на підприємстві. Представлено результати здійснення внутрішнього контролю на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД», внаслідок якого були виявлені помилки та недоліки в обліку дебіторської заборгованості, надано пропозиції щодо їх усунення та недопущення в подальшому.

У третьому розділі «Аналіз дебіторської заборгованості та ефективності діяльності ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» проаналізовано основні економічні показники, що характеризують результати діяльності досліджуваного підприємства, встановлено, що на підприємстві в останні роки в цілому відбуваються позитивні зміни: збільшується чистий дохід від реалізації продукції, причому найбільше його зростання відбулося в 2023 році, зростають прибутки як від основної діяльності, так і від інших видів. Для забезпечення розвитку діяльності підприємство розширило свої потужності, зросла вартість основних засобів підприємства, а також чисельність працівників. Підвищився рівень віддачі основних засобів, зросла продуктивність праці. Протягом досліджуваного періоду на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» постійно зростала сума дебіторської заборгованості, причому за один 2023 рік вона зросла майже в 2 рази. Тому менеджменту підприємства необхідно прийняти ефективні управлінські рішення щодо пришвидшення погашення дебіторської заборгованості, оскільки її сума постійно зростає. У роботі розроблено низу заходів для усунення виявлених недоліків.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження розкрито економічну сутність дебіторської заборгованості, розглянуто практичні питання процесів її обліку та внутрішнього контролю, виявлено особливості обліку дебіторської заборгованості відповідно до національних і міжнародних стандартів. За результатами дослідження можна зробити такі висновки.

Дебіторську заборгованість можна визначити як економічну категорію, що відображає фінансові зобов'язання внутрішніх і зовнішніх партнерів компанії, які виникають із договірних відносин між ними. Виникнення дебіторської заборгованості є стандартною характеристикою економічної діяльності підприємства, і кожен суб'єкт господарювання зацікавлений у зменшенні її обсягу. Зменшення дебіторської заборгованості виступає як резерв для скорочення потреб підприємства у додаткових оборотних коштах та прискорення їх обігу.

Дебіторська заборгованість класифікується за низкою критеріїв. В обліку під час здійснення класифікації дебіторської заборгованості враховуються два основні критерії: термін, що залишився до погашення заборгованості від дати балансу, та відповідність операційному циклу. На основі цих критеріїв у обліку виділяється довгострокова та поточна дебіторська заборгованість.

Величина дебіторської заборгованості залежить від низки зовнішніх та внутрішніх факторів. Зовнішніми є: економічний стан в країні; ефективність грошово-кредитної політики, яку проводить Національний банк; стан розрахунків у країні; рівень інфляції; ступінь насиченості ринку та його ємність; сезонний характер виробництва продукції тощо. Внутрішні фактори – це ті, які формує саме підприємство: кредитна політика, що проводить підприємство; види розрахунків, які підприємство використовує у своїй діяльності; здійснення контролю (або відсутність контролю) за формуванням дебіторської заборгованості та ін.

Порівняння обліку дебіторської заборгованості, яке здійснюється за національними та міжнародними стандартами, показало, що вони мають свої спільні та відмінні особливості. Так, національні стандарти, зокрема НП(С)БО 10, чітко регламентують облік дебіторської заборгованості, тоді як міжнародні стандарти надають лише загальні принципи. Відповідно до МСФЗ дебіторська заборгованість розглядається як окремий клас фінансових активів з особливими платежами, які не котируються на активному ринку. У національних стандартах дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості, яка має бути отримана підприємством від його дебіторів, як фізичних, так і юридичних осіб.

Для узгодження обліку дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами, необхідно вдосконалити національну систему обліку, враховуючи міжнародний досвід, що сприятиме у подальшому збільшенню повноти, значущості та достовірності облікової інформації.

Практичні питання обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості розглядалися на прикладі підприємства ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД», яке є національним виробником цифрових засобів зв'язку.

Облік заборгованості від покупців та замовників за відвантажену продукцію на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» здійснюється з використанням рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». Облік розрахунків, що здійснюється за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за виданими авансами, претензіями, нарахованими доходами, позиками членам кредитних спілок, відшкодуванням завданих збитків та іншими операціями здійснюється за рахунком 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

На ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» внутрішній контроль розрахунків з покупцями та замовниками здійснюється за наступною послідовністю: спочатку проводиться перевірка виконання усіх наявних договірних зобов'язань з покупцями та замовниками; далі досліджується динаміка заборгованості за операціями з відвантаження готової продукції чи надання послуг; на наступному етапі перевіряється своєчасність та повнота проведення інвентаризацій розрахунків з усіма наявними на даний час покупцями та замовниками; потім здійснюється оцінка обґрунтованості кожної суми виникнення заборгованості; на завершальному етапі проводиться оцінювання в цілому стану аналітичного, синтетичного обліку розрахунків з дебіторами та їх відображення у звітності підприємства.

Для покращення системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві запропоновано таке: частіше здійснювати оновлення облікової політики, оскільки підприємство розвивається, відбуваються певні зміни в операціях, що воно здійснює; розробити в його обліковій політиці порядок створення резерву сумнівних

боргів, при цьому його доцільно формувати в розрізі кожного окремого боржника, оскільки важливими для підприємства є терміни формування заборгованості; здійснювати постійний контроль за тим, яким є співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, адже дебіторська заборгованість повинна незначно перевищувати кредиторську, в іншому випадку підприємству для здійснення поточної діяльності необхідно залучати кошти з додаткових джерел фінансування; посилити контроль за своєчасним надходженням до бухгалтерії та повнотою заповнення усіх первинних документів, що є основою для обліку дебіторської заборгованості.

Проведений аналіз основних показників діяльності ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» показав, що на підприємстві в цілому відбуваються позитивні зміни: збільшується чистий дохід від реалізації продукції, причому найбільше його зростання відбулося в 2023 році, зростають прибутки як від основної діяльності, так і від інших видів. Для забезпечення розвитку діяльності підприємство розширило свої потужності, зросла вартість основних засобів підприємства, а також чисельність працівників. Підвищився рівень віддачі основних засобів, а також зросла продуктивність праці.

Структуру капіталу підприємства не можна вважати позитивною, так як майже 90 % його загальної суми складає частка залученого капіталу. Значне перевищення суми залученого капіталу над власним може бути ризикованим для підприємства. На середньостроковий період підприємство можна вважати платоспроможним, а на довгострокову перспективу – ні, оскільки оборотні активи практично дорівнюють сумі поточних зобов'язань.

Протягом досліджуваного періоду на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД» постійно зростала сума дебіторської заборгованості, причому за один 2023 рік вона зросла майже в 2 рази. Тому менеджменту підприємства необхідно розробити заходи щодо пришвидшення погашення дебіторської заборгованості, оскільки її сума постійно зростає. Зокрема, встановити причини накопичення заборгованості; розглянути її склад щодо кожного дебітора і встановити причини виникнення; бухгалтеру, який веде облік за розрахунками, здійснювати вчасний аналіз термінів непогашення заборгованості щодо кожного покупця і виявляти тих, які систематично здійснюють порушення термінів договору; застосовувати розсилку смс покупцям із нагадуванням про необхідність сплати за відвантажену продукцію; більш чітко прописувати в договорах купівлі-продажу можливі санкції за порушення термінів сплати за продукцію; встановити цінові знижки на продукцію для прискорення її оплати.

АНОТАЦІЯ

Євченко А. В. «Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості: теоретико-методичні засади та діюча практика (на прикладі ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг».

Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД».

У роботі розглянуто теоретичні аспекти та практика обліку, внутрішнього контролю й аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Досліджено особливості обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД». Проаналізовано основні показники, що характеризують результати діяльності підприємства, визначено склад, структуру та ефективність використання дебіторської заборгованості.

Запропоновано шляхи удосконалення системи обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД», розроблено заходи та надано рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік, внутрішній контроль, аналіз, структура, динаміка, ефективність.

ABSTRACTS

Yevchenko A. V. "Accounting, control and analysis of accounts receivable: theoretical and methodological principles and current practice (on the example of "TELEKART-PRILAD" LLC)".

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 071 "Accounting and Taxation" under the educational program "Accounting, Audit and Tax Consulting".

Odessa National Economic University. Odessa, 2024.

The qualification work consists of three sections. The object of research is "TELEKART-PRILAD" LLC.

The thesis deals with the theoretical aspects and practice of accounting, internal control, and the analysis of accounts receivable in an enterprise.

The peculiarities of accounting and internal control of accounts receivable at "TELEKART-PRILAD" LLC are studied. The leading indicators characterizing the results of the enterprise's activities are analyzed, and the composition, structure and efficiency of the use of accounts receivable are determined.

Ways to improve the system of accounting and internal control of accounts receivable at "TELEKART-PRILAD" LLC are proposed, measures are developed, and recommendations are given to improve the enterprise's efficiency.

Key words: accounts receivable, accounting, internal control, analysis, structure, dynamics, efficiency.